

Operačný program
**Efektívna
verejná správa**

Európska únia
Európsky sociálny fond

Občianske združenie Tobiáš, Solivarská 60, 080 05

PRIEREZ NÁZOROV RODIČOV DETÍ ZO SZP O PRÍSTUPNOSTI PREDDPRIMÁRNEHO VZDELÁVANIA ALEBO ČO NA TO RODIČIA?

Merateľné ukazovatele aktivity 1.1

*Dokument bol vytvorený v rámci projektu "Zefektívnenie verejných politík s dopadom na predprimárne vzdelávanie sociálne znevýhodnených skupín".
Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.*

Kolektív autorov

Text neprešiel jazykovou ani grafickou úpravou.

Prekážky na strane rodičov (nezáujem, nedocenenie predprimárneho vzdelávania, absencia zručností, atď.) zaznievali najsilnejšie na stretnutiach so zástupcami inštitúcií. S väčším pochopením, napr. obáv z neprijatia dieťaťa, nedôvery v inštitúcie, vrátane MŠ, strachu z neznámeho prostredia a z majority (najmä ak ide o deti zo segregovaných komunít), diskutovali o téme sociálni pracovníci. Podobne ako sociálni pracovníci aj rodičia hovorili, že rómske mamy silne vnímajú pocity dieťaťa v adaptačnom období, viacerí nám povedali, že ak sa dieťa v škole necíti dobre („plače“, „nechce tam chodiť“, „bojí sa učiteľiek“, „bojí sa nerómskych detí“), rýchlejšie podliehajú a dieťa nechávajú doma. Jedno z možných vysvetlení ponúka matka, ktorá sa rozhodla svoje dieťa z MŠ „odhlásiť“. *„Jedno moje dieťa tam chodilo, ale plakala, že tam nechce chodiť. Učiteľka na ňu kričala. Ja som doma lebo mám menšie deti, tak som ju nechala tak, nech je doma.“* Matkám, ktoré nie sú pod tlakom absencie času, napr. kvôli zamestnaniu alebo iným povinnostiam, odpadá nutnosť zabezpečiť deťom starostlivosť mimo domu, navyše keď majú mladšie deti, ktorým sa doma venujú, prípadne žijú vo viacgeneračných rodinách s ďalšími dospelými ženami vedia, že o dieťa bude postarané. Zamestnané rómske matky materskú školu oceňujú, okrem iného, aj pre kvalifikovanú pomoc so starostlivosťou o dieťa. *„Ja pracujem aj manžel pracuje a tak keď som v robote viem, že je o dcéru postarané.“* „Výhod je viac. Matka keď pracuje tak môže byť v pokoji a vie, že pri učiteľkách je v bezpečí.“

Učiteľky hovoria o „ťažšej“ adaptácii rómskych detí z marginalizovaných komunít na prostredie materskej školy. Sociálni pracovníci vysvetľujú, že ak ide o deti ktoré doma komunikujú v rómčine, potom učiteľkám v MŠ nerozumejú, čo len znásobuje ich pocit ohrozenia v cudzom prostredí. Je len samozrejmé, že rodičia na toto reagujú citlivo.

Tiež starostlivosť o ďalšie (mladšie) deti, môže byť komplikáciou, napr. pri rannej príprave dieťaťa do MŠ („Do škôlky by sme dali aj chlapca, ale žena je doma na materskej, tak sú doma. Nemá čas ich učiť.“) alebo v prípade ak treba do MŠ prekonávať väčšie vzdialenosti (napr. v obci 02 okrese 01 je MŠ od MRK vzdialená cca. 1 km „Chodíme každý deň pešo.“)

Bez ohľadu na to, či dieťa v materskej škole majú alebo nemajú, rodičia v rozhovoroch pomenúvajú veľmi konkrétne prínosy predprimárneho vzdelávania. Rodičia s deťmi v MŠ hovorili o nasledovných:

- **Príprava do školy:** „Chcem, aby sa naučil všetko čo treba do základnej školy.“ (KE okres 01 obec 02) „Učia sa správne hovoriť po slovensky, básničky, spievať a kresliť. V škole sa potom lepšie učia.“ (KE okres 02 obec 03) „Musel ísť, pretože by potom išiel do nultého ročníka v základnej škole.“ (KE okres 01 obec 01)
- **Prevencia pred zaradením do špeciálneho školstva:** „Dobre, že chodí do škôlky, lebo nechcem, aby išla do špeciálnej triedy.“ (otec, KE okres 02 obec 01)

- **Trénovanie v slovenskom jazyku:** „Učiteľky ich tlačia aby sa naučili po slovensky.“ (PO okres 01 obec 01) „Chcem aby môj syn vedel dobre po slovensky.“ (PO okres 01 obec 01)
- **Dobrá základ pre začlenenie do majoritnej spoločnosti:** „Chcel som aby bola začlenená, aby nebola zaostala a aby sa necítila zle medzi Nerómami v škole.“ (PO okres 01 obec 01)
- **Dieťa získa návyk ranného vstávania, denného režimu:** „Chcem aby si zvykli ráno vstať, obliecť sa a ísť do škôlky.“ (PO okres 02 obec 01)
- **Dieťa získa sebaobslužné zručnosti;**
- **Dieťa sa rozvíja s odbornou pomocou:** „Ja ho doma neviem naučiť hovoriť správne. On nevie rozprávať, ale pani v škôlke (pozn. logopedička) s ním pracuje.“ (KE okres 02 obec 02) „Vyrábajú rôzne veci v materskej škole. Učia sa.“ (KE okres 01 obec 01)
- **Materská škola je základom pre ďalšie vzdelávanie a zvyšuje šance na vymanenie sa z chudoby:** „Chcem aby bol na lepšej úrovni ako my sme teraz my.“ (otec, PO okres 02 obec 02)
- **Spokojnosť dieťaťa:** „Malá chcela veľmi ísť do škôlky už od dvoch rokov lebo chlapec tam už bol, tak som jej vyhovela.“ (KE okres 01 obec 02) „Malý je spokojný a aj ja som spokojná.“ (KE okres 01 obec 01)
- **Ocenenie vzdelania:** „Chcem, aby bola múdrejšia ako ja.“ (PO okres 01 obec 02)

Veľmi podobné vyjadrenia sme získali aj od skupiny rodičov detí vo veku 5-6 rokov, ktoré materskú školu nenavštevujú:

2

Tab. Výpovede rodičov detí vo veku od 4-6 rokov, ktoré MŠ nenavštevujú

„Lepšia príprava do školy, naučia sa slovensky jazyk.“
„Dieťa sa naučí v škôlke geometrické tvary, farby, jazyk.“
„Neviem, nemala som deti v škôlke, ani moje susedy. Ale učia ich tam do školy – umývať, chodiť na záchod, hovoriť.“
„Ešte som nemala dieťa v materskej škole, ale chcela by som, aby mojím deťom bolo lepšie a mohli chodiť do škôlky. Ja som do škôlky nechodila.“
„Deti v škôlke sa veľa naučia a nemusia ísť do nultého ročníka.“
„Má to výhody. Bude mať viac rozumu. Bude mať kamarátov.“

Nezdá sa, že by respondenti, ktorých deti nie sú v MŠ nepoznali význam predprimárneho vzdelávania, otázkou je, prečo ich deti do MŠ nechodia. Vysvetlenia ponúkajú opäť rodičia, ktorí pomenúvajú dôvody zrejme silnejšie ako je ich motivácia. Rodičovské rozhovory neprinášajú ani nové, ani prekvapivé témy - finančná, kapacitná a geografická nedostupnosť, obavy z neprijatia dieťaťa majoritou (zastúpenou rodičmi a učiteľkami v MŠ). Dôležité je, že vždy ide o kombináciu prekážok vytvárajúcu situáciu, v ktorej už rodičia nemajú

rozhodovanie vo svojich rukách, resp. majú len veľmi málo priestoru na vlastné rozhodnutie o zapísaní alebo nezapísaní dieťaťa do MŠ.

Finančnú nedostupnosť predprimárneho vzdelávania ako dôvod neprítomnosti rómskych detí v materských školách uviedlo v dotazníkovom prieskume až 38,42% rodičov, ktorí dieťa v MŠ nemajú a aj v skupine rodičov s dieťaťom/deťmi v MŠ sa finančné dôvody ukázali ako druhé najsilnejšie, hneď za nedostatočnou kapacitou. S uvedenou hypotézou súvisí aj možnosť, že matka na rodičovskej/ materskej dovolenke, prípadne nezamestnaná matka sa môže venovať svojim deťom a preto nemusia navštevovať MŠ, čím ušetrí aj isté finančné prostriedky. S týmto predpokladom súhlasí skoro pätina našich respondentov s dieťaťom v MŠ (17,52%) a 20,53% rodičov, ktorí dieťa v MŠ nemajú. Až 13,87% v jednej a 12,11% rodičov v druhej skupine si myslí, že rómske deti nie sú v MŠ, lebo ich tam nechcú nerómski rodičia. Uvedené percento vnímame ako veľmi vysoké a predpokladáme, že môže súvisieť s osobnou skúsenosťou alebo správami z okolia našich respondentov, naznačujú to aj naše zistenia z rozhovorov.

Tab. Názory rodičov na nízku zaškolenosť rómskych detí

	Rodičia, ktorí nemajú deti v MŠ		Rodičia, ktorí majú deti v MŠ	
	N	%	N	%
Myslím si, že v materských školách je málo rómskych detí preto, lebo				
sa o nich ich mamy radšej postarajú doma	39	20,53%	24	17,52
materská škola je ďaleko	19	10,00%	13	9,49%
rómske deti v materských školách nechcú učiteľky	10	5,26%	13	9,49%
rómske deti v materských školách nechcú nerómski/bieli rodičia	23	12,11%	19	13,87%
materské školy sú príliš drahé a Rómovia sú chudobní	73	38,42%	33	24,09%
v materských školách je málo miest a detí je veľa	26	13,68%	34	24,82%
iné	-	-	1	0,73%
Spolu	190	100%	137	100%

Prvé priečky v poradovníku bariér v dostupnosti predprimárneho vzdelávania sa príliš nemenia ani v otázke „Aké sú dôvody, pre ktoré nie je vaše dieťa/deti v materskej škole.“ Otázku sme položili iba rodičom, ktoré deti v MŠ nemajú, najväčší počet respondentov označil možnosť „materská škola je príliš drahá“ (48; 32,43%), druhý najvyšší počet volieb získala možnosť „mám ich radšej doma“ (39; 26,35%), ďalej „materská škola je príliš ďaleko“ (24; 16,22%) a „v materskej škole je málo miest, moje dieťa by sa tam nedostalo“ (19; 12,84%).

Tab. Dôvody, pre ktoré rodičia dieťa/deti do MŠ nezapísali

Aké sú dôvody, pre ktoré nie je vaše dieťa/deti v materskej škole	N	%
mám ich radšej doma	39	26,35%
materská škola je príliš ďaleko	24	16,22%
materská škola je príliš drahá	48	32,43%
v materskej škole je málo miesta, moje dieťa by sa tam nedostalo	19	12,84%
moje dieťa nie je v našej materskej škole vítané, necítilo by sa tam dobre	14	9,46%
Iné (strach z MŠ, nie sú v hmotnej núdzi))	4	2,70%
Spolu	148	100,00%

V rozhovoroch sme sa ich pýtali, čo by sa muselo zmeniť, aby svoje deti do materskej školy zapísali.

Zníženie finančnej náročnosti alebo zlepšenie finančnej situácie rodiny: „Keby nebolo treba toľko platiť a učiteľky by sa pekne správali k všetkým deťom, možno by som dala deti do MŠ.“ „Keby boli viac financií, tak by som isto dal dieťa do škôlky.“ „Ja som vdova so siedmimi deťmi a nemám peniaze, aby som s deťmi chodila na autobus do škôlky.“ „Na jedného chlapca som v materskej škole platila 15 euro. Nedalo sa to.“ Podobne ako v dotazníkovom prieskume a tiež v rozhovoroch s ostatnými aktérmi, aj u rodičov najviac zaznievali sťažnosti na finančnú náročnosť predprimárneho vzdelávania. Aj relatívne nízke poplatky, napr. ak sú rodičia v hmotnej núdzi, môžu byť pre rodiny v extrémnej chudobe alebo viacdetné rodiny neprekonateľnou prekážkou. Viacerí rodičia nám povedali, že dieťa zo školy „odhlásili“, pretože ju nezvládali platiť.

Aj pre rodičov sú dôležitou témou skryté náklady: príspevok ZRPŠ (dvaja sociálni pracovníci referujú, že ich samosprávy poplatky za MŠ pre rodiny bez zamestnania znížili o polovicu), na obuv, ošatenie, hygienu, posteľné prádlo, pyžamo, výlety alebo dochádzanie do MŠ. „Aby sme mali viac peňazí. Mohli by deti chodiť do škôlky, dostať jedlo, oblečenie (uterák, pyžamo, papuče), my nemáme z čoho kúpiť.“

Prísne a selektívne nastavenú podporu výchovy k stravovaniu kriticky hodnotili aj rodičia. V dotazníku sa stotožnili s výrokom „Bolo by spravodlivé, keby všetky deti mali stravu v MŠ zadarmo. Vyriešilo by to veľa problémov chudobných rodín.“ (AM = 1,18, Med = 1, SD = 0,55, Min = 1, Max = 5), podobne pozitívne sa rodičia vyjadrili aj k výrokom: „Pomohlo by, keby mali deti v materskej škole nárok na stravu zadarmo.“ (AM = 1,17, Med = 1, SD = 0,66, Min = 1, Max = 5) a „V okolí je veľa chudobných detí, ktoré nemajú v materskej škole stravu zadarmo len preto, že ich rodičia nie sú v hmotnej núdzi.“ (AM = 2,02, Med = 1, SD = 1,41, Min = 1, Max = 5). Približne polovica našich respondentov z dotazníkového prieskumu spadá medzi poberateľov dávok v hmotnej núdzi, výrok „Keby moje dieťa nemalo v materskej škole

stravu zadarmo, nemohlo by do MŠ chodiť.“ dosiahol na 5 stupňovej škále priemernú hodnotu 2,36 (Med = 2, SD = 1,35, Min = 1, Max = 5), čiže súhlas rodičov s týmto vyjadrením nie je tak výrazný v porovnaní s predchádzajúcimi. Výrok bol však orientovaný na percepciu situácie, v ktorej sa pravdepodobne významná časť respondentov nenachádza, jednak preto, že nárok na dotáciu spĺňajú a zároveň preto, že časť materských škôl v blízkosti marginalizovaných komunít v obciach, v ktorých sme rodičov oslovili funguje v poldennej prevádzke.

Kapacita materských škôl: *„Chcela som, aby bol v škôlke, ale nezobrali ho.“ „Chodia tam aj rómske deti, ale majú málo miesta. Tak čakám, kým bude fungovať nová MŠ.“ „Ja by som chcela, aby v materskej škole bolo viac miest aj pre ostatné deti. Dala by som tam aj naše tretie dieťa.“ „Aj keby bolo treba platiť dala by som svoje dieťa do MŠ, keby ho zobrali.“*

Zaujímavé je, že o chýbajúcich miestach pre ich deti hovorili aj rodičia z niekoľkých obcí, v ktorých sa ostatní aktéri (zástupcovia samosprávy aj MŠ) zhodli na tom, že kapacity materskej školy postačujú pokryť aktuálny dopyt alebo aspoň riaditeľky MŠ nevideli problém v kapacite. Už sme spomenuli, že viaceré riaditeľky materských škôl hodnotili kapacity len vo vzťahu k podaným žiadostiam, čo môže byť skresľujúce, pretože rodičia a sociálni pracovníci vysvetľujú, že pre časť rómskych rodičov sú ústne podané správy o preplnenosti školy dôvodom na nepodanie žiadosti o prijatie dieťaťa (so žiadosťou sú spojené výdavky na lekárske potvrdenie). Príkladom je obec 01 v okrese 01 Košického kraja. Podľa miestneho aktivistu, sociálnych pracovníkov a vedúcej školského odboru prejde predprimárnym vzdelávaním menej ako polovica detí, všetci rodičia, ktorých sme oslovili udávali ako primárny dôvod neprítomnosti ich detí v MŠ slabé kapacity a riaditeľka materskej školy hovorí: *„Do našej materskej školy sa môžu zapísať všetky deti, ktoré spĺňajú podmienky, zatiaľ sme ani jedného neodmietli. Všetky deti boli prijaté.“*

V obciach s väčšími marginalizovanými komunitami (často sú na okraji alebo v priestorovej segregácii od obce) býva materská škola určená pre deti z MRK v jej blízkosti a druhá MŠ v obci. Na chýbajúce kapacity sa riaditeľky, zástupcovia samospráv často odvolávali práve v súvislosti s týmito školami. Pre časť navštívených obcí platí, že aj keď v komunite sú rodičia, ktorí majú záujem o prijatie dieťaťa do MŠ (napr. čakajú na uvoľnenie miesta), v materskej škole v obci deti z MRK nie sú. Vysvetlení sa núka niekoľko, materské školy v obci sú finančne náročné, rodičia majú často reálne obavy z odmietnutia dieťaťa v „nerómskej“ škole, komunita je segregovaná a do MŠ majú ďaleko, v obci je zaužívané, že deti z MRK do etnicky zmiešanej školy „nepatria“ a rodičia to chtiac-nechtiac akceptujú.

Geografická vzdialenosť materskej školy: najmä ak ide o segregované rómske komunity alebo komunity na okraji obce, relevanciu má aj umiestnenie materskej školy. Ak škola nie je v blízkosti komunity, potreba dochádzania komplikuje dostupnosť predprimárneho vzdelávania pre deti z nej, no ak je materská škola umiestnená v komunite alebo v jej

blízkosti, stretávajú sa v nej výlučne rómske deti z chudobného prostredia. Prevaha rodičov vníma etnickú segregáciu detí ako nespravodlivú, rodičovské hlasy zastávajúce etnicky homogénne triedy alebo školy sú ojedinelé. Rodičia, ktorých deti navštevujú etnicky zmiešané MŠ považujú za prínosné, že sa ich deti stretávajú s Nerómami, napr. preto že je to dobrý základ pre ďalší život v základnej škole. Na strane druhej, preferujú materskú školu v blízkosti bydliska, oceňujú, ak je MŠ blízko a vzdialenosť považujú za jeden z dôvodov, prečo rómske deti z MRK v materských školách nie sú. *„Najlepšie by bolo, keby sme mali škôlku tu na druhej strane cesty. je tam budova a primátor tam chcel školu aj škôlku. Tam by sme deti dali, lebo je to blízko.“* *„Škôlka je blízko a to je lepšie ako keby mal chodiť autobusom.“*

